

12. "ברוך רופא חולים" - על מצוות ביקור חולים

מתבוננים ובונים

שכבה צעירה

הרציונאל

המושג "ביקור חולים" נזכר לראשונה בתלמוד הבבלי (שבת קכ"ז, ע"א) כאחת משש מצוות שאדם נהנה מעשייתן (מפירותיהן) בעולם הזה - והש"ך שמור לו לעולם הבא. מצוות ביקור חולים שייכת לתחום של צדקה וגמילות חסדים, ונמנית עם המצוות שאין להן שיעור, כלומר, שאין לגביהן הגדרה של כמות, ואין קביעה של מכסה מזערית או מרבית בנוגע לנדיבות כלפי הנזקק. לפיכך חובה על כל אחד, גם על גדולים ומכובדים, לבקר חולים "אפילו מאה פעמים ביום" (נדרים ל"ט, ע"ב). בהמשך הגמרא כתוב שמצוות ביקור חולים מקלה על צערו של החולה: "כל המבקר חולה - נוטל אחד משישים (1/60) בצערו (מסבלו)". המבקר את החולה אמור להתעדכן במצבו ולהתפלל להחלמתו.

יש שני טעמים למצוות ביקור חולים: טעם א' - בשביל שיעשה לחולה כל צרכו. טעם ב' - בשביל שיבקש עליו רחמים, כפי שמוזכר בגמרא בנדרים מ', ע"א: "מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה. לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו - חיה, אמר לו: "רבי, החייתני!".

מצוות ביקור חולים אינה נזכרת בתורה, אך חז"ל מצאו לה רמזים בתורה.

על הפסוק "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מֶמְרָא; וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל, כְּחֹם הַיּוֹם" (בראשית י"ח, א') אומר רש"י: "לבקר את החולה... יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומי". מכאן למדו חז"ל שעלינו להידמות לקב"ה וללכת בדרכיו. מה הוא מבקר את החולה - אף אנו מצווים כך.

הרמב"ם, שהיה גם רופא, הדגיש את חשיבות המצווה שמקלה על סבלו של החולה ועל תחושת בדידותו ומעודדת את רוחו ובכך מסייעת להחלמתו הגופנית. הוא פסק כי "ביקור חולים - מצווה על הכול, אפילו גדול מבקר את הקטן, ומבקרין הרבה פעמים ביום, וכל המוסיף - משובח". (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן של"ה סעיף ב'). עם זאת, מתוך התחשבות בחולה, הוסיף הסתייגות: "ובלבד שלא יטריח את החולה".

בשיעור זה נלמד עם התלמידים על חשיבות המצווה ופרטיה, ונקיים אותה הלכה למעשה על ידי סידור לוח תורנות כיתתי של מצוות ביקור חולים.

המטרות

- התלמידים ילמדו על חשיבותה של מצוות ביקור חולים.
- התלמידים ילמדו את הלכות המצווה.
- התלמידים ירצו לבקר חולים.

מבנה השיעור

- פתיחה: הקב"ה מבקר חולים (מליאה)

חסד ונתינה, שכבה צעירה,
שיעור 12 – ברוך רופא חולים
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- שלב א': מצווה גדולה לבקר חולים (מליאה)
- שלב ב': כיצד מקיימים את המצווה? (זוגות)
- שלב ג': לוח "ביקור חולים כיתתי" (מליאה)
- סיכום: הכנת תפילה לרפואת החולים (עבודה יחידנית)

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם דף "מצוות ביקור חולים" (נספח 1) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש להכין לוח ביקור חולים (נספח 2).
- יש לצלם תפילה לרפואת החולה (נספח 3) כמספר תלמידי הכיתה.
- הצעה: יש לצלם בהגדלה תפילה לרפואת החולה (נספח 3) ולעשות למינציה לתלייה בכיתה.

מהלך השיעור

פתיחה: הקב"ה מבקר חולים (מליאה)

- נשאל: איזו מצווה מסתתרת בקטע שנקרא?

ישבתי בפתח האוהל ביום השלישי למילה,
והנה אלי – ה' התגלה,
"וירא אליו ה'" כד לומדים חכמים,
ה' לימד את מצוות ?????? (ת: ביקור חולים).

- נספר כי אנו למדים על מצוות ביקור חולים מהקב"ה שבא לבקר את אברהם כחוס היום.
- נאמר כי בשיעור הזה נלמד על מצוות ביקור חולים. נסביר כי הקב"ה אוהב ועושה חסד, ואנו לומדים ממנו להיות טובים ולעשות חסדים.
- נשאל: האם משהו מכם היה פעם חולה? איך הרגשתם כשחליתם? האם באו לבקר אתכם? איך הייתה ההרגשה כשבאו לבקר?
- אפשר לשתף את התלמידים בחוויה של המורה, כגון לפני כך וכך זמן הייתי חולה בשפעת, היה לי קשה לקום מהמיטה, הראש והגרונן כאבו ואפילו לקרוא לא הייתי מסוגלת. שכבתי במיטה ורוב הזמן ישנתי. לפתע נכנסה השכנה, היא הגישה לי מרק חם ושימחה אותי. הרגשתי הרבה יותר טוב!
- נשאל: האם משהו ביקר פעם חולה? חבר או קרוב משפחה, מבוגר או צעיר?
- נספר כי חז"ל מלמדים שמי שמבקר את החולה לוקח ממנו חלק מהמחלה. וכך ככל שמבקרים את החולה כך החולה מבריא יותר מהר.
- נשאל: האם קרה לכם שאחרי שביקרו אתכם הרגשתם בריאים יותר?
- נאפשר לתלמידים לספר ולשתף.

שלב א': מצווה גדולה לבקר חולים, סיפור (מליאה)

שנה ג' אהבה,
חסד ונתינה בשילוב אחריות ונתינה

חסד ונתינה, שכבה צעירה,
שיעור 12 – ברוך רופא חולים
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- נקרא את הסיפור הבא:

"פעם קרה שאחד מתלמידיו של רבי עקיבא חלה, ואיש מחבריו לא בא לבקרו כדי לראות מה שלומו ולעזור לו. הרגיש רבי עקיבא שאותו תלמיד לא בא ללמוד בבית המדרש כרגיל, שאל עליו, ונדע לו שהוא חולה. הלך רבי עקיבא לבקר אצל תלמידו החולה, ולכבודו של רבם הלכו עמו אחדים מתלמידיו. כאשר הגיעו לביתו של החולה, מצאו אותו שוכב במיטה. התבונן רבי עקיבא בתלמידו וראה שהוא חולה מאוד. פניו חיוורות, שפתיו יבשות מצמא ורק בקושי הוא נושם. רבי עקיבא גם ראה שהחדר אינו מסודר ואינו נקי. אבק רב כיסה כל מה שהיה בחדר ואפילו האוויר היה מלא אבק. ציווה רבי עקיבא לנקות את החדר, לטאטא ולנגב את האבק ואף לזלף מים על הרצפה, כדי לטהר את האוויר ולרעננו. מיד הוטב לתלמיד החולה. נשימתו נעשתה קלה יותר, ושוב היה בכוחו גם לדבר.

- "רבי", אמר בקול חלוש, "החייתני! אילולא באת לבקרני מי יודע אם הייתי נשאר בחיים".

ניחם רבי עקיבא את החולה בדברים טובים. הרגיע אותו ובירכו ברפואה שלמה. כאשר יצא רבי עקיבא מבית החולה, קרא לכל תלמידיו ואמר להם:

- נעצור ונשאל: מה לדעתכם הוא אמר להם? (נאזין לתשובות)

- נמשיך:

- "מי שאינו מבקר אצל החולה, גורם לו חס ושלום שלא יחיה. לו באתם לראות את שלום חברכם, בוודאי הייתם קוראים לרופא, מביאים לו אוכל ומסייעים לו בכל דבר שהוא צריך, וגם הייתם מתפללים אל ה' שירפא אותו. מעתה זכרו ואל תשכחו, שמצווה גדולה לבקר חולים". (כה עשו חכמנו, על פי נדרים מ', ע"א)

- נבדוק מה למדנו מרבי עקיבא על מצוות ביקור חולים וכיצד נוכל לנהוג כמוהו:

רבי עקיבא	אנחנו
הרגיש שתלמידו לא בא ללמוד כרגיל	נשים לב מי לא בא לכיתה
ביקר את החולה	נבקר את החבר
ניקה את החדר, פתח את החלון	אנו לא צריכים לנהוג כך כי ודאי אמו של החבר דואגת לכך אך תמיד נוכל להציע עזרה
ניחם את החולה בדברים טובים	נשמח את החבר, נספר לו מה למדנו בבית הספר ונביא לו דפים שחילקו ושיעורי בית
בירכו ברפואה שלמה והתפלל עליו	נברך את החבר ברפואה שלמה ואם הוא חולה מאוד נתפלל עליו

- נסכם ונאמר: מצוות ביקור חולים היא מצווה חשובה ולפעמים היא מצילה חיים כפי שראינו בסיפור. המצווה כוללת לטפל בחולה (כשצריך), לעודד ולשמח אותו ולהתפלל עליו.

חסד ונתינה, שכבה צעירה,
שיעור 12 – ברוך רופא חולים
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

שלב ב': כיצד מקיימים את המצווה? (זוגות)

- נחלק את הדף "מצוות ביקור חולים" (נספח 1) ונבקש לבצע את המשימה הכתובה בדף.
- הצעה: אפשר לשחק משחק תפקידים שבו בוחרים בתלמיד שיציג את החולה ובמתנדבים שידגימו כיצד מקיימים את המצווה.

שלב ג': לוח "ביקור חולים כיתתי" (מליאה)

- נציג בפני התלמידים את "לוח ביקור חולים" (נספח 2). נסביר כי בכל פעם שחלילה יחלה תלמיד מהכיתה אנו נתגייס לקיים את המצווה. בכל פעם ייבחרו שני תלמידים לבקר את החולה, להביא לו שיעורי בית, ולעודד ולשמח אותו (להביא לו הפתעה, למשל דף עם ד"שים).. תלמידים אלו יהיו אחראים גם להזכיר לכיתה להתפלל לרפואתו.
- נדון עם התלמידים: למה רק שני תלמידים יבקרו את החולה? (ת: החולה זקוק למנוחה, אם יבואו יותר ילדים זה עלול לגרום לרעש מיותר. כשבאים שני תלמידים החולה מקבל יותר יחס אישי).
- נציין כי דיבור בטלפון עם התלמיד החולה יכול גם להיחשב מצווה. מי שיכול יטלפן לחולה וישמח אותו דרך הטלפון.
- נסביר כי לא תמיד אפשר לבקר חולה. לפעמים החולה זקוק למנוחה רבה והביקור יכול להפריע לו. לפעמים המחלה מדבקת והרופא אוסר לאנשים אחרים לבוא במגע עם החולה.
- נקבע כלל: לפני שנבקר חולה נטלפן להורים שלו ונודיע כי ברצוננו לבוא. אם הוריו של החולה אומרים שאנחנו יכולים לבוא - נבוא בשמחה, אם לא - כנראה שהביקור לא נוח. ננסה לטלפן למחרת ולשאול מה נשמע.

סיכום: הכנת תפילה לרפואת החולים (עבודה יחידנית)

- נחלק לתלמידים תפילה לרפואת החולה (נספח 3).
- נקרא איתם את התפילה ונסביר את מילות התפילה.
- נאמר: ה' הוא רופא כל בשר. כשאנו חולים אנו מתפללים לה' שירפא אותנו. כפי שלמדנו, חלק מקיום המצווה של ביקור חולים הוא להתפלל לה' שירפא את החולה.
- נשאל: איזו ברכה אנו אומרים על חולה שהתרפא? (ת: ברוך רופא חולים)
- נבקש מהתלמידים לקשט ולשמור את התפילה בין דפי הסידור.
- הצעה: להכין תפילה זוהה בהגדלה ולעשות לה למינציה לתלייה בכיתה.

נספח 1: מצוות ביקור חולים

פִּיצוּד נְקִיִּים מַצְוֵת בִּיקוּר חוֹלִים?

הוראה:

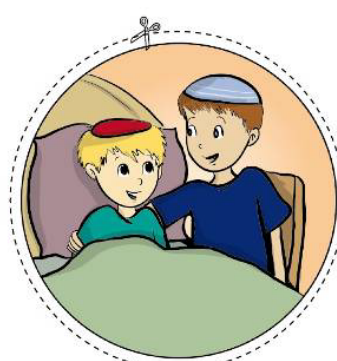
1. גזרו את התמנונות והדביקו במקום הסתאים.

נְבִיא לוֹ הַפְתָּעָה

נִתְפַּלֵּל לְשִׁלּוּחוֹ

נִנְחָם אֶנְעוּדָד

נְבִיא לוֹ שְׁעוּרֵי בֵּית
אֶשְׁתַּחֲוֶה אוֹתוֹ בְּסָה
שְׁקָרָה בְּכַתָּה

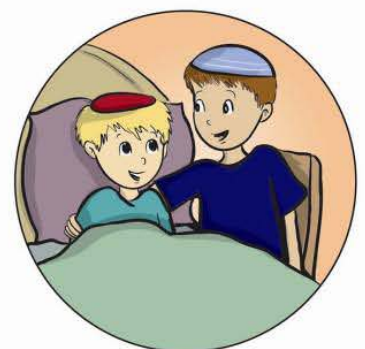

נספח 2: לוח מצוות ביקור חולים

שם החולה

מי מקיים את המצווה?

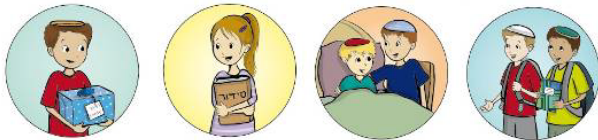

תזכורת למורה: להכין כרטיסי שמות תלמידי הכיתה ולצרף לכיס שעל גבי הלוח.

נספח 3: תפילה לרפואת החולה

נִסְחַת תְּפִלָּה לְחוֹלִים:

מִי שֶׁבֶרַךְ אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה, הוּא יְבָרֵךְ וְיַרְפָּא אֶת כָּל חוֹלֵינוּ (פְּלוֹנִי/ת בֶּן/בַּת פְּלוֹנִי/ת) הַזְּקוּקִים לְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה, בַּעֲבוּר שְׁאַנְחָנוּ מִתְּפִלָּלִים לְהַחֲלֵמָתָם. בִּשְׂכָר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְלֹא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לְהַחֲלִימָם וּלְרַפְּאוֹתָם וּלְהַחֲזִיקָם וּלְהַחֲיוֹתָם וְיִשְׁלַח לָהֶם מִהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, עִם כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָא קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן.

נִסְחַת תְּפִלָּה לְחוֹלִים:

מִי שֶׁבֶרַךְ אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה, הוּא יְבָרֵךְ וְיַרְפָּא אֶת כָּל חוֹלֵינוּ (פְּלוֹנִי/ת בֶּן/בַּת פְּלוֹנִי/ת) הַזְּקוּקִים לְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה, בַּעֲבוּר שְׁאַנְחָנוּ מִתְּפִלָּלִים לְהַחֲלֵמָתָם. בִּשְׂכָר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְלֹא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לְהַחֲלִימָם וּלְרַפְּאוֹתָם וּלְהַחֲזִיקָם וּלְהַחֲיוֹתָם וְיִשְׁלַח לָהֶם מִהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, עִם כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָא קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן.

נִסְחַת תְּפִלָּה לְחוֹלִים:

מִי שֶׁבֶרַךְ אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה, הוּא יְבָרֵךְ וְיַרְפָּא אֶת כָּל חוֹלֵינוּ (פְּלוֹנִי/ת בֶּן/בַּת פְּלוֹנִי/ת) הַזְּקוּקִים לְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה, בַּעֲבוּר שְׁאַנְחָנוּ מִתְּפִלָּלִים לְהַחֲלֵמָתָם. בִּשְׂכָר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְלֹא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לְהַחֲלִימָם וּלְרַפְּאוֹתָם וּלְהַחֲזִיקָם וּלְהַחֲיוֹתָם וְיִשְׁלַח לָהֶם מִהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, עִם כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָא קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן.

נִסְחַת תְּפִלָּה לְחוֹלִים:

מִי שֶׁבֶרַךְ אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה, הוּא יְבָרֵךְ וְיַרְפָּא אֶת כָּל חוֹלֵינוּ (פְּלוֹנִי/ת בֶּן/בַּת פְּלוֹנִי/ת) הַזְּקוּקִים לְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה, בַּעֲבוּר שְׁאַנְחָנוּ מִתְּפִלָּלִים לְהַחֲלֵמָתָם. בִּשְׂכָר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְלֹא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לְהַחֲלִימָם וּלְרַפְּאוֹתָם וּלְהַחֲזִיקָם וּלְהַחֲיוֹתָם וְיִשְׁלַח לָהֶם מִהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, עִם כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָא קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן.

